

בארה של תורה

מאת הרב ראובן גולן מח"ס רינונה של תורה ♦ יו"ל ע"י כולל שערים המצויינים שע"י מוסדות דרכי תורה רחובות

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

טל' 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

גליון מס' 26 אב תשע"ג

הוקדש לעילוי נשמת רחמים בן זוהרה טובול ז"ל

פרשת דברים

ומעתה אמור, שפרשת 'דברים' היא בעצם פרשת 'התוכחה', כי 'דברים' היינו 'תוכחות'.

ולאור זאת נעמוד על מהות הקשר שבין פרשת דברים לתשעה באב. שהנה כפי הידוע נקראת פרשה זו לעולם לפני תשעה באב, וביאר **הלבוש** (הביאו הביאהיל סימן תכ"ח), שטעם הדבר הוא כדי שיקראו לפני תשעה באב בפרשת דברים שהיא מתוכחותיו של משה רבינו, ויפטירו בה בהפטרת 'חזון' שהיא מתוכחות ישעיה הנביא על החורבן. ולהמבואר לעיל הרי טעם הדבר ברור ונהיר, כי פרשת דברים היא פרשת התוכחה.

ברם, יש להבין מהו באמת הענין לקרוא בתוכחותיו של משה לפני תשעה באב, ואיזה קשר יש לתוכחות אלו לחורבן הבית.

ג. ונראה בביאור הענין על פי דברי חז"ל במסכת שבת (קט"ז) "אמר ר' חנינא, לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה, שנאמר (איכה א. ה) 'היו שריה כאילים לא מצאו מרעה', מה איל זה ראשו של זה בצד זנבו של זה, אף ישראל שבאותו הדור **כבשו פניהם בקרקע ולא הוכיחו זה את זה**". וביאר **המהר"ל בנתיבות עולם** (נתיב התוכחה פ"ב), 'לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא היתה שם שום תוכחה, וכאילו היה הפקר כל המעשים מבלי מוכיח, ודבר זה הוא חורבן, כאשר העולם הוא הפקר בלא יושר ואמת'.

ברם, עוד אמרו בגמ' שם, 'אמר ר' יהודה, לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביוזו בה תלמידי חכמים, שנאמר (דב"י ב. ל) ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובוזים דבריו ומתעתעים בנביאיו'.

ודקדק רבינו עזריה פיג"ז בספר **בינה לעיתים** (ח"ב דרוש א לשבת דברים), שמדברי הגמ' משמע שאין מחלוקת בין ר' חנינא שתלה את סיבת החורבן בחסרון התוכחה, לבין ר' יהודה שתלה זאת בבזיון ת"ח, וא"כ קשה, שהרי מסתבר שבזיון ת"ח ישנו רק בשעה שהת"ח מוכיח את העם, והם אינם שומעים לדבריו ומבזים אותו, אך באותו הדור הרי לא היו הת"ח מוכיחים את העם, וא"כ מדוע ביזו אותם. ועוד צריך ביאור, מהו שאמרו 'שלא הוכיחו זה את זה', והרי די היה לומר 'שלא הוכיחו', שהכוונה בזה פשוטה שלא הוכיחו זה את זה.

וביאר **הבינה לעיתים**, שבדברים אלה הורונו חז"ל ב' סיבות שגרמו לחורבן ירושלים. כי באותו דור היו הת"ח מוכיחים רק את העם שהיו קטנים במעלה מהם, אך לא היו מוכיחים את חבריהם הת"ח, והיו מחפים עליהם

בדברי **תלמיד הרשב"א** (תורה דרשה ס"ה), מצאנו מרגלית יקרה בביאור סמיכותה של פרשת דברים לפרשיות האחרונות של חומש במדבר. וזו לשונו "כשהיו ישראל במדבר היו נודרים ולא משלמים, ועושים לעצמם היתרים ואומרים הפה שאסר הוא הפה שהתיר. אנו נדרנו כך וכך, ועתה אנו מתחרטים, ואין אנו צריכים לדבר אחר. והיה בזה פשע גדול, שהיו מועלים בנדרים. ומרוב אהבתו של הקב"ה אותם, הסתיר מהם את התוכחה. וכשבא וזההיר על הקרבנות בפרשת פנחס, רמז זאת למשה באומרו (במדבר כט. לט) "אלה תעשו לה' במועדיכם **לבד מנדריכם**", כי נדרים מאן דכר שמיה? שהרי לא מצינו שציוה הקב"ה על הנדרים מתחילת התורה ועד כאן. אלא שרמז הקב"ה לישראל שיפרעו וישלמו נדריהם יחד עם הבאת הקרבנות.

וכשהרגיש משה בדבר, מיד הוכיחם וגילה להם הפשע שהיו עושים בנדרים. וזהו שנאמר "וידבר משה אל ראשי המטות, איש כי ידור נדר וגו' לא יחל דברו", מכלל שהיו מחללים דבריהם ולא היו מקיימים אותם. הא למדת שמשא הוכיחם על פשעיהם. והודה לו הקב"ה, שנאמר (שם ל. ט) "אלה החוקים אשר ציוה ה' את משה". ובאותה שעה שהודה הקב"ה למשה על זאת התוכחה, אמר משה, אם כן טוב הוא לגלות התוכחה מלהסתירה, מיד פתח והוכיחם באלה הדברים". וזאת כפי שדרשו חז"ל (דב"ר א. ה) על הפסוק "אלה הדברים", "טובה תוכחת מגולה מאהבה מסותרת" (משלי כו. ה), 'אלו תוכחותיו של משה רבינו'.

ב. והנה נתבאר **בשפתי חכמים** (פס"א), שאף שאותם 'דברים' שעל שמם נקראת פרשתנו בשם פרשת דברים, וכן חומש דברים כולו, הינם דברי תוכחה שהוכיח משה את ישראל לפני הסתלקותו. מכל מקום בנוגע לפרשנות הלשונית של הכתוב "אלה הדברים" נחלקו מפרשי המקרא. כי **אונקלוס** תרגם 'אלין פתגמיא', דהיינו דברים בעלמא, ולא דוקא תוכחות [ואף שבדאי מודה אונקלוס שהנושא המדובר הינו תוכחה ומוסר, מ"מ לפירושו, לא זו היא משמעותה המילולית של תיבת 'הדברים']. אמנם **יונתן בן עוזיאל** תרגם, 'אלה דברי התוכחה'. וכן פירש רש"י, ש'הדברים' היינו דברי תוכחה. וביאר **השפתי חכמים**, שלפירושם הרי זה כאילו נאמר 'אלה התוכחות אשר הוכיח משה את כל ישראל'. וכמו כן פירש רש"י בספר **קהלת** (א. א), 'כל מקום שנאמר דברי, אינו אלא דברי תוכחות, שנאמר אלה הדברים אשר דיבר משה'.

רחמים בן יחיא כהן ז"ל
חנה בת אסתר מלכה פנדר ע"ה
קלרה בת חיים דב לביא

סלימה דליה בת שמחה קוש ע"ה
שלמה אדווין בן אלוי הטוול ז"ל
מאיר בן רבקה אליהו ז"ל

לע"נ ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרח בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאוה בת תאגיה ע"ה
רחל בת סאלחה ע"ה ♦ עביה בת סרח ע"ה

ונמצא שהן בבית ראשון והן בבית שני שורש החטא היה בכך שלא הוכיחו איש את רעהו, כיון שאם היו עושים כן, לא היו באים לכדי ג' עבירות החמורות, ולידי שנאת חנם. וביאר הבינה לעיתים, שמאחר וסיבת החורבן היתה מפני חסרון דברי התוכחה, א"כ התיקון לכך הוא חיזוק התוכחה לשם שמים, מתוך ערבות הדדית ואחריות נעלה לשלומי הרוחני של כל איש מישראל. ולפי"ו יבואר ענין סמיכותה של פרשת דברים לתשעה באב, שהרי פרשת דברים היא פרשת התוכחה, ויש בתוכחה זו תיקון ומרפא לחסרון התוכחה שהוא סיבת האבל בימים אלו.

ה. והיערות דבש הנ"ל כתב עוד, כי האדם נמנע מלהוכיח את חבריו שמא ילעג לו. אך צריך ליתן אל לבו את דברי הוזה"ק, שכשישראל מתפללים ומסיימים ברכת מחיה מתים, כרוז יוצא בשמים ומכריז "מיהו האיש שמוכיח לחוטאים להשיבם לעבודת המלך הקדוש". ובא מלאך ומביא דמות דיוקן של איש כזה. ומכך נלמד את שבחו של המוכיח לשם שמים. ושבח זה נזכר בברכת מחיה המתים משום שהמוכיח את החוטא הוא בבחינת מחיה מתים, כי הרשעים הם מתים בחייהם, וע"י התשובה הם חוזרים להיות חיים, וזו היא תחיית מתים אמיתית.

ו. ובמאמר התוכחה להרב אהרן הכהן זצ"ל חתן החפץ חיים (נדפס בסוף ספר צפית לישועה) כתב, שיש אנשים שאינם מוצאים עוז בנפשם להוכיח את חבריהם, ואומרים בלבם, איך יכולים אנחנו ללכת בגדולות ולהוכיח את השני. אמנם על מחשבות אלו היה הנביא מקונן בדור החורבן, שבעלי התוכחה לא הרהיבו בנפשם לבוא בטרוניא עם השני ולהעמידו על האמת. ועל כן אין לבעל נפש לכבוש את פניו בקרקע, שהרי על עוון זה חרבה ירושלים. ובזכות מצוות התוכחה, יחיש השי"ת את בנין עיר הקודש, כיון שע"י חטא זה נגרם חורבנה, וע"י תיקונו יחיש ה' את בנינה.

ונושאים פנים אלו לאלו, כדי שכך ינהגו גם עמהם. ולכך אמרו 'שלא הוכיחו זה את זה', כלומר שהת"ח לא הוכיחו זה את זה אע"פ שהיו מוכיחים את יתר העם. ודבר זה גרם לכך שהעם לא שעה לתוכחה של הת"ח, והיו מבזים אותם, יען שלא היו הת"ח עצמם מוכיחים זא"ז.

ונמצא כי שתי רעות נעשו באותו הדור, א. שלא הוכיחו זה את זה לנוכח אי קיום חוקי התורה כראוי. ב. שהיו העם ממאנים לשמוע ולקבל את דברי התוכחות, ומפני כן לא הטיבו את דרכם. וב' רעות אלו היו השורש לחורבן הבית.

ד. ובדרך זו אחז הגר"י אייבשיץ בספר יערות דבש (ח"א דרוש) ביסודו כי אי תוכחת איש את רעהו היא שנאת חנם כפשוטה. וכך כתב, 'הביטו וראו כמה גדול עוון שנאת חנם, ובעוונותינו הרבים פשה הנגע בקרב ישראל. שאף שח"ו לומר שלא יאהב איש את חברו, שהלא אם יקרר לאיש נזק, כל ישראל זריזים להצילו בכל מאודם. וכי יחלה אחד, הלא כולם מתפללים ומבקרים אותו. היש לך אהבה ואחווה גדולה מזו. וזו היא תפארתנו נגד הנכרים אשר יספרו מאהבת ישראל זה לזה.

אך זהו הכל באהבת הגוף, אבל באהבת הנפש, שהיא עיקר האהבה, בעו"ה אין בינינו אלא מעט. כי אם יראה איש את רעהו הולך שובב בדרך לבו, לא יאמר לו, אל אחי, לא טוב המעשה אשר אתה עושה. ואם יראה את חברו מדבר בבית הכנסת, או סח לשון הרע, לא ימחה בידו. אוי ואבוי, היש לך שונא גדול מזה, אשר רואה את חברו טובע בנהר ואינו מוחה.

וזהו שנאת חנם שהיתה בבית שני, כי רבו העוברים על דברי תורה, ולא מיחו בהם, ובשביל זה, נעשו פרצות רבות בבית שני, שהיו כת צדוקים ויתר כתות, שפקרו בדברי תורה שבע"פ. ולכך אמרו חז"ל שבבית שני היה עוון שנאת חנם, כי זהו שורש המרי, וע"י כך באו לכל הרעות, כי היו שותקים למראה עוברי עבירה'.

מדוע שני היהודים האחרונים באפגניסטן לא מדברים זה עם זה ? ומה עשה ראש הישיבה הרב שלום כהן שליט"א בבחירתו כשהטף אגרוף באוטובוס לעיני כולם ? ואיזה איסור בהלכות שבת הותר מחמת המעשה של קמצא ובר קמצא ?

האזינו לשיחת חיזוק נפלאה בנושא "אהבת חנם" מאת הרב ראובן גולן שליט"א ראש כולל "שערים המצויינים" ב'קול הלשון' בטל' 03-6171001 [להאזנה יש להקיש 1-1-13-2-48-1]

חדש! ניתן לקבל את השיחה המוקלטת [וכן את העלון] ישירות לדוא"ל בכל שבוע, להצטרפות שלחו הודעה ל- rg5740@gmail.com כמו כן ניתן להשיג את כל השיחות על הפרשיות והמועדים ונושאים שונים באתר 'קול הלשון', וכן בעמדות ההטענה של קול הלשון בכל רחבי הארץ. שמעו ותחי נפשכם !

עלון זה מופץ באלפי עותקים בארץ ובעולם, אם ברצונך לזכות את הרבים ולהקדיש את העלון לע"ג הנפטרים, או להבדיל להעלחה ולרפואה ולכל ענין, נא פנה להנהלת המוסדות בטל' 08-9452903

גמליאל בן חנה ויוסף חצרוני ז"ל ♦ יעקב בן אלג'יה אמנו ז"ל ♦ דוד בן עיון בן בידה הרוש ז"ל

ר' אליהו בן רחל למזאי ז"ל
ר' ניסים בן מאיר אוחיון ז"ל

אהרון בן בת שבע עמנואל ז"ל
שמעון בן שלום בר כוכבא ז"ל
סעדיה בן שלום גרסי ז"ל

יעקב בן סוליקה אדרי ז"ל
טאוס בת גוהר סלמי ע"ה
כדרה בת הוידיה צברי ע"ה